

**VEILEDNING FOR
UTVIKLING OG
DRIFT AV**

FELLESGRADER

**PÅ BACHELOR-
OG
MASTERNIVÅ VED**

**UNIVERSITETET I
BERGEN**

Studieadministrativ avdeling, UiB, mai. 2013

Denne orienteringen gir informasjon, veiledning og rutinebeskrivelser om/for de forskjellige fasene av arbeidet med et felles studieprogram eller en fellesgrad på bachelor- og masternivå ved UiB. Veiledningen baserer seg i stor grad på, og er i tråd med, UHRs "Håndbok om felles gradssamarbeid i Universitets- og høgskolesektoren". I tillegg er det lagt til annen relevant informasjon. Det meste av informasjonen som er inkludert vil gjelde både for nasjonale og internasjonale felles studieprogram og fellesgrader, mens noe er spesielt relevant for internasjonale fellesgrader. Orienteringen er ment som en veiledning til vitenskaplige og administrativt ansatte som arbeider med eller vil komme til å arbeide med fellesgrader.

Rutiner som er beskrevet under noen av fasene er godkjent av Studiedirektøren den 08.05.08 og kunngjort til fakultetene i eget skriv av samme dato.

Orienteringen er delt inn i seks deler:

1. Generell Informasjon
 - 1.1 UiB om fellesgrader
 - 1.2 Internasjonale føringer
 - 1.3 Definisjoner av sentrale begrep
 - 1.4 Merverdien ved å etablere fellesgrader
 - 1.5 Rettslig grunnlag for opprettelse av fellesgrader
2. Vurderingsfasen
 - 2.1 Gode råd og viktige momenter ved planlegging av fellesgrader
 - 2.2 Anbefalte kriterier for å vurdere om det skal inngås et samarbeid
 - 2.3 Sjekkliste for vurderingsfasen
3. Utviklingsfasen
 - 3.1 Gjøremål i utviklingsfasen
 - 3.2 Elementer som må diskuteres i utviklingsfasen
 - 3.3 Inngåelse av samarbeidsavtale
 - 3.4 Oppretting av ny fellesgrad
 - 3.5 Økonomisk støtte til utviklingsfasen
 - 3.6 Sjekkliste for utviklingsfasen
4. Drift- og evalueringsfasen
 - 4.1 Opptak og registrering av studierett
 - 4.2 Mottak og bolig (gjelder internasjonale fellesgrader)
 - 4.3 Vitnemål og Diploma Supplement
 - 4.4 Informasjon og markedsføring
 - 4.5 Kvalitetssikring
 - 4.6 Evaluering og Rapportering
 - 4.7 Revisjon av samarbeidsavtale
 - 4.8 Støtte til driftsfasen
 - 4.9 Sjekkliste for drift- og evalueringsfasen
5. Eventuell nedleggelse av studieprogrammet
6. UiBs rutiner i forbindelse med fellesgradssamarbeid

Vedlegg 1. Utdrag fra Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10 (Kapittel 4. Fellesgrader)

Vedlegg 2. Utdrag fra Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften) av 28. februar 2013

1. GENERELL INFORMASJON

1.1 UiB OM FELLESGRADER

Universitetets ledelse har ved flere anledninger diskutert arbeidet med fellesgrader og internasjonalisering av studier.

Fra Strategisk plan 2011-2015:

Internasjonal samhandling må i større grad bli en integrert del av hele universitetets virksomhet og involvere alle ledd i organisasjonen; studenter, forskere og ansatte i tekniske og administrative stillinger, institutter og fakulteter, universitetets ledelse og administrative enheter. Det betyr aktiv samhandling med utenlandske institusjoner, gjennom nettverk, i prosjekter, mellom enkeltforskere eller forskergrupper.

Universitetet i Bergen har som hovedmål for utdanningen: å tilby internasjonalt anerkjent forskningsbasert utdanning, med høy faglig kvalitet og vekt på danning, kritisk refleksjon og etisk bevissthet

Fra Handlingsplan for internasjonal virksomhet 2011-15:

Universitetet i Bergens strategi forutsetter at det fortsatt legges stor vekt på å videreutvikle den internasjonale dimensjonen i forskning, utdanning og administrasjon. Denne handlingsplanen løfter fram tiltak som kan fremme dette, med særlig vekt på kjerneområdene forskning og utdanning.

UiB vil legge til rette for etablering og drift av fellesgrader på MA- og ph.d.-nivå innen fagfelt hvor dette kan understøtte strategisk forskningssamarbeid og sikre kandidatene en bedre og mer internasjonalt orientert utdanning. Mål: tildele grader sammen med viktige samarbeidspartnere. Ansvar: SA, FA og institutt.

Fra Utdanningsutvalgets møte 6. desember 2005, sak 98/05 Bologna-prosessen og felles grader:

Studieprogrammer som utvikles i felleskap mellom to eller flere læresteder, norske eller utenlandske har eksistert lenge, om enn i et beskjedent omfang og kanskje med en noe annen terminologi. Det som er nytt, er at studieprogrammer og studieplaner som norske læresteder har utviklet eller vil komme til å utvikle i felleskap med andre institusjoner i Norge eller andre land, kan føre til en fellesgrad. Inntil nå er det fellesgrader på høyere nivå (masternivå) lærestedene har konsentrert seg om. Dette har vært et problem for norske høgskoler i og med at disse ikke har rett til å etablere mastergradsprogrammer uten akkreditering av NOKUT. Det er en god del avtalebasert samarbeid om undervisning mellom norske læresteder, men det har vært lite diskusjon om formelle fellesgrader.

Utdanningsutvalget ønsker at

- det fra UiB sentralt gis klare strategiske føringer for slikt samarbeid,
- at informasjon om slikt samarbeid er lett tilgjengelig
- at fagmiljøene må få den støtten som er nødvendig for å utvikle og drifte denne type samarbeid
- at fellesgrader også kan omfatte nasjonalt samarbeid

Vedtak:

Utvalget tok saken til orientering, og ber om at synspunktene videreformidles til det rådgivende utvalget for viserektor for internasjonale relasjoner.

1.2 INTERNASJONALE FØRINGER

Fellesgrader har vært mer eller mindre synlig på dagsordenen siden Bologna-prosessen startet i 1999. Følgende Bologna-dokumenter refererer direkte til arbeidet med fellesgrader:

Fra "TOWARDS THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA," Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001:

Promotion of the European dimensions in higher education

In order to further strengthen the important European dimensions of higher education and graduate employability Ministers called upon the higher education sector to increase the development of modules, courses and curricula at all levels with "European" content, orientation or organisation. This concerns particularly modules, courses and degree curricula offered in partnership by institutions from different countries and leading to a recognized joint degree.

In order to take the process further, Ministers encouraged the follow-up group to arrange seminars to explore the following areas: cooperation concerning accreditation and quality assurance, recognition issues and the use of credits in the Bologna process, the development of joint degrees ...

Fra "Realising the European Higher Education Area," Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003:

Promotion of the European dimension in higher education

Ministers note that, following their call in Prague, additional modules, courses and curricula with European content, orientation or organisation are being developed.

They note that initiatives have been taken by Higher Education Institutions in various European countries to pool their academic resources and cultural traditions in order to promote the development of integrated study programmes¹ and joint degrees at first, second and third level.

Moreover, they stress the necessity of ensuring a substantial period of study abroad in joint degree programmes as well as proper provision for linguistic diversity and language learning, so that students may achieve their full potential for European identity, citizenship and employability.

Ministers agree to engage at the national level to remove legal obstacles to the establishment and recognition of such degrees and to actively support the development and adequate quality assurance of integrated curricula leading to joint degrees.

Fra "The European Higher Education Area - Achieving the Goals," Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005:

We express support for the subsidiary texts to the Lisbon Recognition Convention and call upon all national authorities and other stakeholders to recognise joint degrees awarded in two or more countries in the EHEA.

In particular, we shall look for progress in:

- the awarding and recognition of joint degrees, including at the doctorate level;...

¹"Integrated study programmes" referer her til felles studieprogram og ikke for eksempel integrerte studieprogram slik vi bruker det ifm integrerte masterprogram.

Fra "Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world," Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, London, 17-18 May 2007:

At national level, we will work to implement fully the agreed recognition tools and procedures and consider ways of further incentivising mobility for both staff and students. This includes encouraging a significant increase in the number of joint programmes and the creation of flexible curricula, as well as urging our institutions to take greater responsibility for staff and student mobility, more equitably balanced between countries across the EHEA.

1.3 DEFINISJONER AV SENTRALE BEGREP

1.3.1 FELLES STUDIEPROGRAM

Det finnes flere varianter av felles studieprogram:

1. Når to eller flere institusjoner samarbeider om et felles studieprogram, men hver institusjon er ansvarlig for opptak og utstedelse av grad/vitnemål for sine egne studenter. Utviklingen og driften av programmet gjøres i fellesskap, men den enkelte institusjon "eier" sine studenter.
2. Når to eller flere institusjoner samarbeider om ett studieprogram som fører frem til en grad ved én av institusjonene.

To eller flere institusjoner samarbeider om ett studieprogram som fører frem til en grad ved én av institusjonene. Én institusjon er ansvarlig for graden og utsteder gradsvitnemålet. Denne institusjonen har det faglige ansvaret for innholdet av studieprogrammet. Emnebeskrivelsene skal være godkjent av gradsutstedende institusjon og denne har ansvaret for at grunnlaget for vitnemål er vurdert i forhold til læringsutbyttebeskrivelsene i studieplanen. Ansvaret for faglig godkjenning og kvaliteten i programmet ligger hos den institusjonen som utsteder vitnemålet.

Dersom én eller flere av institusjonene som er partnere i samarbeidet ikke selv er akkreditert for det studiet samarbeidet gjelder, er det ikke krav om at vedkommende institusjon(er) søker akkreditering for eget bidrag inn i programmet. Dette forutsetter at gradsutstedende institusjon er akkreditert for studier på det aktuelle gradsnivået. (UHR Håndbok for fellesgradssamarbeid)²

Et felles studieprogram er mindre forpliktende enn en fellesgrad, men mange av de samme faglige, administrative og praktiske utfordringene må diskuteres og løses av involverte institusjoner i samarbeid.

1.3.2 FELLESGRAD OG MULIGE TYPER

En fellesgrad er et samarbeid mellom to eller flere institusjoner (nasjonale eller internasjonale) om et felles studieprogram som fører frem til en felles grad. En fellesgrad innebærer at samarbeidspartnerne har ansvaret for hele programmet og ikke bare for sin egen del. En fellesgrad kan dokumenteres ved å utstede ett fellesvitnemål, ett fellesvitnemål i tillegg til to eller flere institusjonelle vitnemål, eller kun to eller flere institusjonelle vitnemål. Dette er i tråd med Lisboa konvensjonens definisjon av fellesgrad (joint degree). Norge ratifiserte Lisboa konvensjonen i 1999.

² http://www.uhr.no/documents/En_h_ndbok_for_fellegradssamarbeid_rev_2009__2_.pdf

Lisboa Convention:

A joint degree should be understood as referring to a higher education qualification issued jointly by at least two or more higher education institutions on the basis of a joint study programme.

A joint degree may be issued as

- a. A joint diploma in addition to one or more national diplomas
- b. A joint diploma issued by the institutions offering the study programme in question without accompanied by any national diploma
- c. One or more national diplomas issued officially as the only attestation of the joint qualification in question.

Erasmus Mundus-programmet, som gir EU-støtte til drift av fellesgrader i en periode, har en noe mer snever definisjon av hva en fellesgrad er.

A double or multiple degree is defined as two or more nationally recognised diplomas issued officially by two or more institutions involved in an integrated study programme. A joint degree is defined as a single diploma issued by at least two of the institutions offering an integrate study programme.

Dersom en norsk høgskole skal delta i et fellesgradssamarbeid, skal høgskolens bidrag være akkreditert av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

1.3.3 COTUTELLE / FELLES PH.D.-GRAD

En cotutelle er en individuell avtale om felles veiledning på ph.d.-nivå og regulerer partnernes ansvar for gjennomføringen, også ifm bedømmelse og disputas. I UHRs rapport "Felles gradssamarbeid og cotutelle, 30. juni 2007" (http://www.uhr.no/documents/Rapport_om_fellesgrader_og_cotutelle.pdf) finner vi følgende beskrivelse av en cotutelle:

En cotutelle-avtale er individuell. Det vil alltid være krav om en personlig avtale for hver enkelt ph.d.-kandidat. Likevel er det ikke noe i veien for at det i tillegg kan inngås institusjonsavtaler, nasjonale avtaler eller rammeavtaler om cotutelle, med innbakte kjøreregler og systemer. Kvalitetssikring, opptak, bedømmelse og vitnemål, er forhold som inngår naturlig her.

En felles ph.d.-grad vil inneholde felles veiledning, men kan også bety at samarbeidsinstitusjonene samarbeider om en felles forskerskole/kursdel. I Erasmus Mundus II-programmet kan man også søke støtte til "joint Ph.D.-programmes".

1.4 MERVERDIEN VED Å ETABLERE FELLESGRADER

Å etablere en fellesgrad er noe langt mer enn å inngå en samarbeidsavtale, det innebærer å etablere et nytt studieprogram og en ny arena for kunnskapsutvikling. Etableringen av fellesgrader ved institusjonen bør ha som sitt fremste formål å føre til høyere kvalitet på utdanningen og forskningen det gjelder. Resultatet av at to eller flere institusjoner går sammen om å tilby et studieprogram bør være et studieprogram med en faglig styrke de vanskelig kunne ha oppnådd hver for seg. Med andre ord, etablering av fellesgrader kan føre til følgende merverdi:

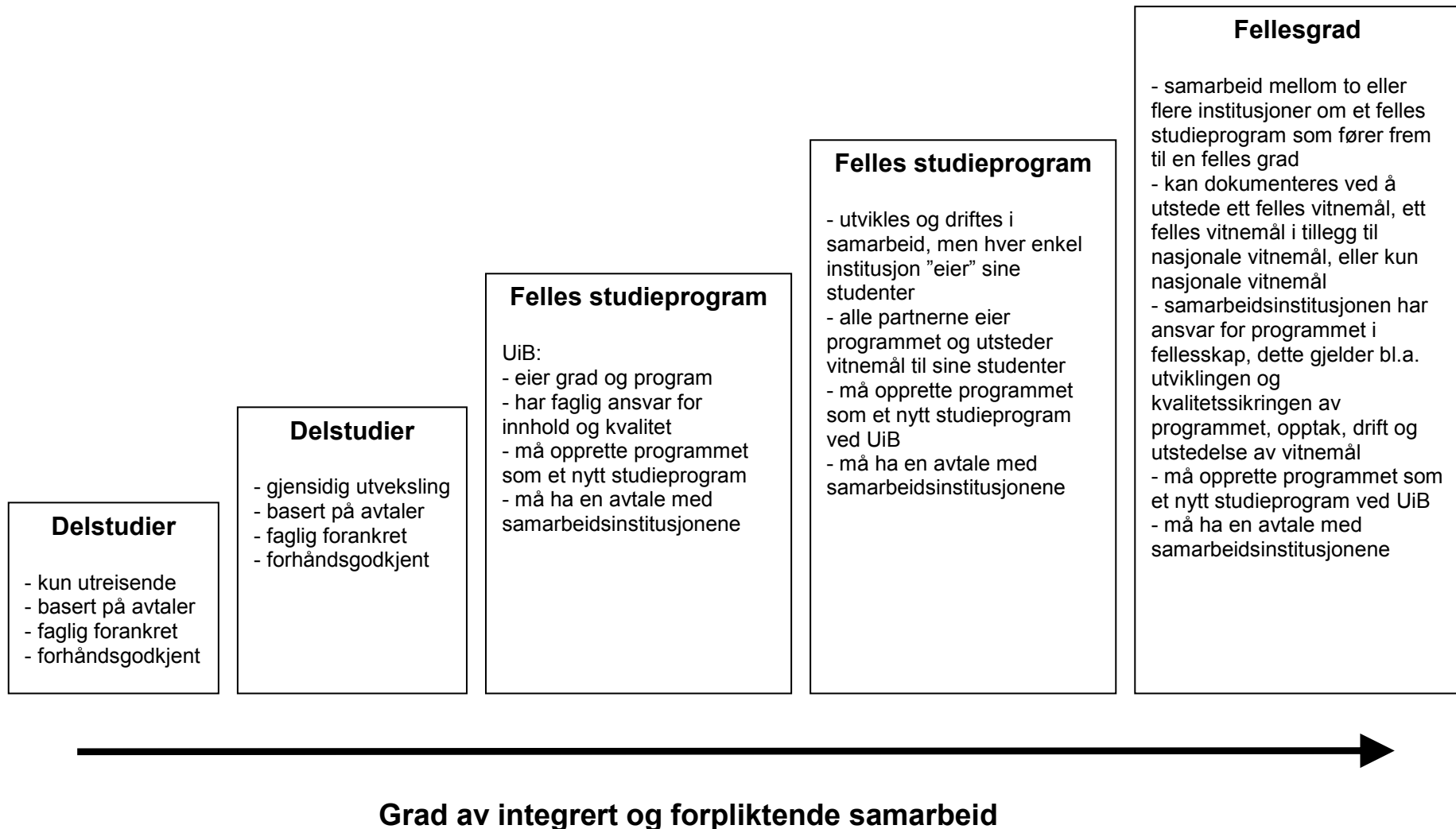
- Økt internasjonalisering ved institusjonene
- Stimulere til flernasjonalt samarbeid om undervisning på høyt nivå og gjøre samarbeid forpliktende

- Økt transparens mellom utdanningssystemene
- Samle spisskompetanse og forsterke spesialisering
- Utvikle studietilbud i tråd med nye behov
- Knytte sammen utdannings- og forskningssamarbeid
- Tilby studentene en utvidet og innovativ læringsarena
- Øke høyt utdannede kandidaters "employability" og motivasjon for å flytte på seg i et globalt arbeidsmarked
- Øke interessen for studietilbud for studenter fra land utenfor Europa
- Øke kompetanse ved de ulike institusjonene gjennom samarbeid og implementering av et "best practice" system.
- Sette institusjonen bedre i stand til å møte endringsbehov
- Bidra til å bygge ned kulturbarrierer, både personlige og institusjonelle

1.5 RETTSLIG GRUNNLAG FOR OPPRETTELSE AV FELLESGRADER

- *Universitets- og høgskoleloven av 1.4.2005, §3-2:* "Departementet kan gi forskrifter om et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner og mål for grader og yrkesutdanninger og om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner."
- *Universitets- og høgskoleloven av 1.4.2005, §3-3:* "Institusjoner som er akkreditert som universitet, har fullmakt til selv å bestemme hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for en grad eller yrkesutdanning fastsatt i hjemmel i §3-2."
- *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10, §4-1:* "Universiteter og høgschooler kan gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre norske eller utenlandske institusjoner (fellesgrader)."

Figur 1: Internasjonal samarbeid om studier

2. VURDERINGSFASEN

2.1 GODE RÅD OG VIKTIGE MOMENTER VED PLANLEGGING AV FELLESGRADER

Disse rådene er basert på European University Association (EUA) sine "Golden rules for new joint masters programmes" hentet fra rapporten *Developing Joint Master Programmes for Europe*, men er utvidet og tilpasset UiB.

(http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Joint_Masters_report.1087219975578.pdf)

- **Være bevisst på hvorfor fellesgradsamarbeidet settes i gang.** Hva gjør studieprogrammet unikt? En fellesgrad bør være en satsing innenfor fagområder hvor UiB i samarbeid med utenlandske institusjoner kan utvikle et studieprogram som er unikt, av høy faglig kvalitet og som UiB ikke kunne ha tilbudt på egenhånd.
- **Velge partner(e) med omhu og basere disse helst på eksisterende kontakter.** Det er en fordel at fagmiljøene som ønsker å opprette et felles studieprogram allerede har et godt, etablert samarbeid over tid. Fagmiljøene oppfordres til å utvikle felles mastergrader sammen med sterke internasjonale samarbeidspartnere innenfor sine fagfelt. Ved valg av partner(e) bør man også vurdere forhold som kjennskap til partner(e) (kjennskap til substansen i fagmiljøet hos partnerne), ressurser, pålitelighet (undersøk formell akkreditering og rykte) og vilje. Dess flere partnere, dess vanskeligere å koordinere samarbeidet. For Erasmus Mundus-programmet kreves minst europeiske tre partnere, i tillegg til eventuelle partnere fra andre verdensdeler.³ Har et samarbeid med partnerne potensial for utvidelse til andre fagmiljø ved UiB (synergi effekt) og er det interesse for det?
- **Sikre at forslaget til samarbeid er faglig og administrativt forankret på alle nivå i institusjonen.**
- **Etablere en klar ansvarsfordeling i programmet og sørge for at tilstrekkelig akademiske og administrative stabsressurser er involvert i programmet både ved egen institusjon og partnerinstitusjonen(e).** God oversikt over egne og andre land/institusjoners regelverk ifm fellesgrader er en fordel. Det bør også avklares/begrunnes hvem som skal være konsortieleder.
- **Gjøre en ressursvurdering.** De økonomiske aspekter bør vurderes nøye og inngå i avtalen mellom institusjonene. Midler bør settes av til møtevirksomhet i planleggingsfasen.
- **Organisere og planlegge tilstrekkelige møteplasser på forhånd.** Husk at planlegging av en fellesgrad må gjøres grundig med nødvendig tidsbruk. Det bør også organiseres jevnlige møter, telefonkonferanser o.l. også i driftsfasen, både for de faglig og administrativt ansvarlige. Jevnlige møter skaper trygghet, samhörighet, engasjement og godt kollegium på tvers av institusjonelle og landegrenser.
- **Drøfte mål for programmet og forventet læringsutbytte.**
- **Utvikle en plan for markedsføring og rekruttering.**
- **Ha dialog og fleksibilitet ved begge/alle involverte institusjoner.**

³ For mer informasjon om søkerkriteriene i Erasmus mundus-programmet, se:
http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/programme/programme_guide_en.php

2.2 ANBEFALTE KRITEIRIER FOR Å VURDERE OM DET SKAL INNGÅS ET SAMARBEID

UHR anbefaler at når man skal vurdere om universitetet skal inngå i et samarbeid om etablering av en fellesgrad, bør disse momentene/kriteriene tas med i vurderingen⁴:

- Fellesgraden bør ha samfunnsmessig og yrkes-/arbeidslivsrelevans.
- Fellesgraden bør være i samsvar med Universitetets strategiske prioriteringer og faglige prioriteringer i fagmiljøet
- Fellesgraden bør være innenfor et fagområde hvor universitetet har relevant fagkompetanse
- Fellesgraden bør stimulere til økt studentmobilitet, også blant egne studenter
- Fellesgraden bør stimulere til økt transparens mellom fagmiljøene og kompetanseheving som følge av gjensidig læringsutbytte.
- Fellesgraden bør styrke forskningsbasert undervisning
- Fellesgraden bør styrke FOU-prosjektsamarbeid
- Fellesgraden bør inkludere lærerutveksling
- Bred støtte i fagmiljø og ved institusjonen
- Faglige, administrative og økonomiske ressurser må være tilgjengelige

2.3 SJEKKLISTE FOR VURDERINGSFASEN

- ☐ Være bevisst på hvorfor fellesgradssamarbeidet settes i gang
- ☐ Velge partnere med omhug
- ☐ Sikre faglig og administrativ forankring
- ☐ Møtes for å diskutere diverse utfordringer
- ☐ Etablere ansvarsfordeling
- ☐ Sikre finansielle ressurser
- ☐ Planlegge tilstrekkelige møteplasser
- ☐ Utvikle veldefinerte mål for programmet
- ☐ Tenke på rekruttering og markedsføring
- ☐ Bruke UHRs anbefalte kriterier for å vurdere om det skal inngås et samarbeid
- ☐ Når fagmiljøet finner samarbeidet relevant og ønsker å gå videre sendes en orientering til fakultetet m/kopi til Studieadministrativ avdeling om arbeidet.

⁴ UHR Arbeidsgruppe: "Rapport: Felles gradssamarbeid og cotutelle, 30. juni 2007", s. 13-14, http://www.uhr.no/documents/Rapport_om_fellesgrader_og_cotutelle.pdf

3. UTVIKLINGSFASEN

3.1 GJØREMÅL I UTVIKLINGSFASEN

- Instituttet må **oppnevne lokale representanter** til konsortiet.
- Det bør **inngås en intensjonsavtale** (en kort avtale som stadfester partnernes intensjoner om å utvikle en fellesgrad) mellom samarbeidsinstitusjonene, denne avtalen kan signeres på instituttnivå. En søknad om økonomisk støtte (f. eks en Erasmus Mundus-søknad, Nordplus-søknad eller Erasmus-søknad) kan fungere som en intensjonsavtale. Studieadministrativ avdeling har laget en mal for intensjonsavtale som kan fås ved henvendelse.
- Det må **påses av samarbeidsinstitusjonene er akkreditert**. Dette er i henhold til *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10⁵*, hvor det står at:

§ 4-2. Krav til fellesgrader - institusjonenes ansvar

(2) Institusjonen skal påse at samarbeidsinstitusjonene er akkreditert eller offentlig godkjent for å kunne gi høyere utdanning i henhold til gjeldende systemer i det aktuelle land, og at de aktuelle studiene er akkreditert som høyere utdanning på fellesgradens nivå.

- **Økonomiske/administrative konsekvenser og belastning bør** (i den grad det er mulig) **avklares** av fakultet, institutt og i konsortiet. Kostnadsoverslag bør omfatte både utviklings- og driftskostnader. Hvilke inntekter og utgifter man vil ha og hvordan disse skal fordeles, må diskuteres.
- Dersom samarbeidsinstitusjonene skal ta **skolepenger**, bør en drøfte om man skal ta samme beløp for alle eller differensiere mellom europeiske og ikke-europeiske studenter. *UiB kan ikke ta skolepenger fra studentene. UiB kan heller ikke indirekte motta slik støtte gjennom samarbeidsinstitusjonene.* Dersom UiB er koordinator, må man sammen diskutere hvordan skolepenger skal betales inn og fordeles mellom institusjonene. UiB kan samle inn skolepenger på vegne av de andre samarbeidspartnerne. Men det kan i noen tilfeller være naturlig at en annen institusjon gjør denne oppgaven, spesielt dersom bare én av de deltakende institusjonene tar skolepenger.

3.2 ELEMENTER SOM MÅ DISKUTERES I UTVIKLINGSFASEN

I utviklingsfasen må instituttet i første omgang oppnevne lokale representanter til konsortiet. Derneft er det særlig vesentlig å få på plass en intern godkjenning av studieprogrammet på UiB (studieplan med emnebeskrivelser) og en samarbeidsavtale med alle partneruniversitetene. I denne forbindelse bør instituttet og konsortiet avklare følgende forhold (dette gjelder også før det evt. søkes om ekstern økonomisk støtte):

3.2.1 STUDIEPLANEN

1. **Størrelsen på graden.** I *Forskrift om krav til mastergrad* av 01.12.2005, står det at omfang av mastergraden skal være på 120 studiepoeng (2 år), eller 90 eller 120 studiepoeng for en erfaringsbasert mastergrad. Det kan i spesielle tilfeller søkes

⁵ <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

om unntak. Studieadministrativ avdeling er saksbehandler for en slik søknad.
<http://www.lovddata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20051201-1392.html>.

2. **Størrelse på det selvstendige arbeidet.** I *Forskrift om krav til mastergrad* av 01.12.2005, står det at omfang av det selvstendige arbeidet (masteroppgaven) skal være på minimum 30 og maksimum 60 studiepoengs omfang. Dette vil også gjelde dersom en norsk institusjon ønsker å inngå fellesgradssamarbeid med en utenlandsk institusjon. <http://www.lovddata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20051201-1392.html>
3. **Størrelsen på emnene,** undervisningsspråk, tilpasse studieprogrammet til semesterinndelingen ved de ulike institusjonene.
4. **Drøfting av vurderings- og undervisningsformer.** Forhold knyttet til undervisning, karaktersetting, formelle feil ved eksamen og liknende, sorterer under den institusjonen som er fagansvarlig for modulen. Det er dermed institusjonens reglement for eksamen og klage som gjelder. En klage på eksamenskarakter eller på formelle feil vil etter dette gå til respektive instans i det landet som er eksamensansvarlig. UiB er bundet til å bruke det vurderingsuttrykket som er angitt i lov om universiteter og høyskoler (bestått/ikke bestått eller bokstavkarakterskalaen A-F). Det er sannsynlig at samarbeidsinstitusjonene bruker forskjellig karaktersystem. Det er ønskelig at karakterene oppgis både i originalsystemet og som konvertert til ECTS-systemet ⁶, men for Norges vedkommende skal man være klar over at bruken av bokstavkarakterskalaen A-F er kvalitativt/"criterion-based" (ECTS-skalaen brukes relativt ⁷). Dette innebærer at karaktersystemene må være nøye beskrevet i Diploma Supplement (DS), pkt 8. Samarbeidsinstitusjonene må vurdere om det skal utstedes et eget DS fra hver institusjon eller om det skal utarbeides et felles DS. Det er viktig å gi studentene grundig informasjon om eventuelle forskjeller i karaktersetting og sensur.
5. **Hvor skal studentene være i de ulike semestrene** (valgfrihet eller et planlagt løp)? Jfr. § 4-2 (3) i *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning* av 01.02.10⁸ hvor det står at studentene "skal sikres studieopphold av et visst omfang ved de samarbeidende institusjoner."⁹
6. Elementer som skal inngå i studieplanen:
 - a) Navnet på graden (når det gjelder fellesgradssamarbeid: hvis det utstedes flere nasjonale vitnemål kan graden ha forskjellige navn) og navnet på studieprogrammet
 - b) Læringsmål for programmet
 - c) Programmets relevans (samfunnsmessig, yrkesmessig etc)
 - d) Innhold, undervisningsspråk
 - e) Forventet læringsutbytte ved fullført studium (kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse) og kvalifikasjoner
 - f) Den faglige strukturen på programmet (emner/moduler, studieløp/progresjon, ev. krav til spesialisering)

⁶ Dette i henhold til Europakommisjonens anbefaling: *The performance of the student is documented by a local/national grade. It is good practice to add an ECTS grade, in particular in case of credit transfer. The ECTS grading scale ranks the students on a statistical basis.*

http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/index_en.html

⁷ The ECTS Users' Guide, Brussels 6. February 2009 (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm).

⁸ <http://www.lovddata.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

⁹ Studentene utløser ikke "mobilitetspenger" til UiB dersom oppholdet på en annen institusjon er kortere enn 3 måneder jfr. finansieringsmodellen for høyere utdanning i Norge.

- g) Opptakskrav og krav til studieprogresjon
- h) Obligatoriske arbeidskrav for studieprogrammet (f.eks. masteroppgave)
- i) ECTS–studiepoeng og studentenes arbeidsbelastning
- j) Undervisningsmetoder/pedagogikk og pensum
- k) Vurderingsformer og karakterskalaene som blir brukt ved alle samarbeidsinstitusjonene
- l) Evaluering av studiet
- m) Studiested for de forskjellige emnene (jfr. § 4-2 (3) i *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10*¹⁰ om at studentene "skal sikres studieopphold av et visst omfang ved de samarbeidende institusjoner")
- n) Mobilitetsmodellen (student og lærer mobilitet)
- o) Oppnådd kompetanse for videre studier og yrkesmuligheter
- p) Kontaktinformasjon

Den ferdige studieplanen skal dekke nivåkravene i *Framework for Qualifications of European Higher Education Area* og kravene i det nasjonale rammeverket for kvalifikasjoner i høyere utdanning:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/hoyere_utdanning/europeisk-kvalifikasjonsrammeverk.html?id=564809

3.2.2 OPPTAKSPROSEDYRER

1. Ved fastsetting av felles opptaksbestemmelser, må samarbeidsinstitusjonene ta høyde for at noen institusjoner kan ha strengere regelverk og mindre fleksibilitet. For å utstede en grad, må norske institusjoner følge norsk lov og forskrifter om krav til opptak og omfang av utdanningen. Opptakskrav til en felles mastergrad legger føringer for hvilke bachelorutdanninger det kan rekrutteres fra. *Opptakskravene må ligge på et nivå som reelt tilsvarer UiBs alminnelige krav for opptak til mastergrad, men det kan gjøres unntak fra enkeltregler i den grad det er nødvendig for å tilpasse studieprogrammet til alle de deltakende institusjonene (se Grads- og studiereglement for UiB: <http://regler.uib.no/regler/Del-2-Forskning-utdanning-og-formidling/2.2-Utdanning/2.2.2.-Grads-og-studiereglementet>).*

Ved utarbeidelse av opptakskriterier til mastergrad, bør man være klar over følgende problemstillinger:

- a) Lengden på bachelorutdanning varierer fra land til land.
 - b) Kravet til 80 studiepoengs fordypning i bachelorgraden¹¹ kan være vanskelig å oppnå for søkere fra land hvor man har mer tverrfaglige bachelorutdanninger.
2. Man bør avklare hvilke krav til dokumentasjon, motivasjonsbrev (om studentens motivasjoner for å søke på studiet), referanser og ev. (telefon)intervju samarbeidsinstitusjonene ønsker å ha.
 3. Samarbeidsinstitusjonene må også bli enig om søknadsfrist. Søknadsfristen må ta hensyn til om man skal rekruttere internasjonale studenter (krever ofte en tidlig søknadsfrist) og/eller nasjonale/nordiske bachelorstudenter (krever en senere søknadsfrist). I tillegg kan begrensninger hos koordinator (arbeidskapasitet, IT-system, etc) også spille en rolle.

¹⁰ <http://www.lovddata.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

¹¹ Jfr. §3 i *Forskrift om krav til Mastergrad av 1.12.2005 fra Kunnskapsdepartementet og Grads- og studiereglement for UiB*, kap. 5, § 33.

4. Ofte, men ikke alltid, er det naturlig at koordinerende institusjon har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av opptaket, mens avgjørelsen om hvem som skal få opptak tas i fellesskap av de vitenskapelig ansatte (dette betyr ikke nødvendigvis at man må møtes fysisk). Et felles søknadsskjema (gjærne elektronisk) kan være et nyttig verktøy.

UiB anbefaler at opptaket bør gjennomføres i fellesskap og med felles opptakskriterier, dette er i tråd med tanken om et felles ansvar for studieprogrammet. UiB anbefaler videre at samarbeidsinstitusjonene blir enig om prosedyre ved ev. klage på avslag på opptak.

3.2.3 REGISTRERING OG ANDRE STUDIEADMINISTRATIVE FORHOLD

1. Registrering ifm opptak av studenter på programmet. UHR anbefaler i sin rapport følgende:

Dersom det skal utstedes et fellesvitnemål på bakgrunn av fellesgradsprogrammet, må studenten registreres ved alle partnerinstitusjonene. Det er viktig at alle institusjonene i et konsortium dokumenterer hvilke kandidater de har vært med på å kvalifisere gjennom et fellesvitnemål, selv om studenten ikke har oppholdt seg ved alle institusjonene i konsortiet.

Dersom det skal utstedes ett vitnemål fra hver av institusjonene studenten har oppholdt seg ved, er det tilstrekkelig at studenten registreres ved de aktuelle institusjonene. Da er de andre institusjonene i konsortiet ikke formelt med på å godkjenne gradsopptakelsen gjennom et fellesvitnemål. Samarbeidet må likevel gå tydelig fram av de vitnemålene som utstedes. Dette alternativet kan være aktuelt i tilfeller med mange deltakere i konsortiet.¹²

UHR mener med dette at når det utstedes et felles vitnemål, så skal alle studentene uavhengig om de fysisk har vært på alle studiestedene registreres med studierett ved alle studiestedene. Dersom det utstedes ett vitnemål fra hver institusjon, mener UHR at det er tilstrekkelig at de studentene som faktisk oppholder seg på et studiested skal ha studierett på det stedet. I det første tilfellet bør studentene ha studierett for hele studieløpet selv om studenten ev. bare oppholder seg en viss tid ved studiestedet. Man må altså sikre seg at studentene ikke mister sin studierett selv når studenten oppholder seg på et annet studiested. Tanken er at i en fellesgrad er alle institusjonene ansvarlig for studentene, og alle studentene er gradsstudenter ved de enkelte studiestedene.

2. Studentoppfølging, regler for permisjon, rutiner ved manglende studieprogresjon, klageprosedyrer ifm. Opptak, organisering av akademisk veiledning, etc. må diskuteres. For eksempel hvem har ansvar for å motta og behandle permisjonssøknader, institusjonen hvor studenten oppholder seg eller koordinator? Det bør være en koordinerende institusjon som har hovedansvar for oppfølging av studenter, i samarbeid med andre. De ulike partnerne bør være informert om de ulike rutinene, slik at alle kan anerkjenne den enkelte institusjons prosedyrer. I den grad det er mulig og tjenelig, bør strategier, rutiner og retningslinjer utarbeides i fellesskap for å sikre best mulig oppfølging.
3. Studentmottak, bolig, studentvelferd, etc.
4. Ansvar for og organisering av informasjon/markedsføring av programmet.

¹² UHR Arbeidsgruppe: "Rapport: Felles gradssamarbeid og cotutelle, 30. juni 2007", s. 21, http://www.uhr.no/documents/Rapport_om_fellesgrader_og_cotutelle.pdf

3.2.4 VITNEMÅL

Type vitnemål (felles og/eller nasjonalt) og vitnemålutforming, innhold i Diploma Supplement, avklare ev. nasjonal begrensninger når det gjelder vitnemålsutstedelse. Hvilke lands prinsipper for et vitnemål skal benyttes ved utstedelse av fellesvitnemål? I hvilke grad skal lov- og forskriftshjemmel føres på vitnemålet? Skal fellesvitnemål sendes mellom institusjonene for å bli undertegnet med hånd? Hva skjer dersom enkeltkandidater ikke oppfyller kravene til en fellesgrad, for eksempel med hensyn til opphold ved alle institusjonene? Det må også avklares om det enkelte deltakeruniversitet stiller krav om at studenten skal oppholde seg ved institusjonen for at deres institusjonsnavn skal kunne stå på fellesvitnemålet.

3.3 INNGÅELSE AV SAMARBEIDSAVTALE

Det skal inngås en driftsavtale mellom samarbeidsinstitusjonene ifm at det nye studieprogrammet godkjennes. Samarbeidsavtalen, sammen med studieplan og emnebeskrivelser, utgjør kontraktverket mellom samarbeidsinstitusjonene, og mellom studentene og samarbeidsinstitusjonene. Arbeidet med å utarbeide en avtale må påbegynnes i løpet av utviklingsfasen. Det kan ta tid for samarbeidspartnerne å bli enig om en avtaletekst, og man bør derfor begynne arbeidet så tidlig som mulig. Avtalen bør være på plass i løpet av utviklingsfasen og senest i begynnelsen av driftsfasen.

Dette er i henhold til *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10*¹³, hvor det står at:

§ 4-2. Krav til fellesgrader - institusjonenes ansvar

(1) Universiteter og høyskoler som gir fellesgrader skal inngå avtale med samarbeidende institusjoner, som regulerer ansvarsforholdet mellom partene, herunder gradstildeling og vitnemålutforming.

Studieadministrativ avdeling *har utarbeidet en avtalemal som fagmiljøene kan bruke og vil ellers hjelpe fagmiljøet med råd i prosessen med å utarbeide en avtaletekst som er mest hensiktsmessig.*

Samarbeidsavtalens innhold:

Denne avtalen skal regulere ansvarsforholdet mellom partene og kan inneholde følgende punkter:

- Hvem som skal være koordinator og om det ev. skal oppnevnes en "executive committee", "programme committee" eller et annet styringsorgan. Styringsorganets sammensetning og mandat bør spesifiseres.
- Økonomiske forpliktelser for den enkelte partnerinstitusjon
- Programmets struktur (bl.a. lengde, formål, undervisningsspråk, student- og lærermobilitet)
- Ansvarsforhold ifm gradstildeling og vitnemålutforming (dette punktet må være med ihht *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10*)
- Informasjon om opptak, registrering og prosedyrer for klagebehandling
- Studentens økonomiske ansvar
- Kvalitetssikring
- "Intellectual Property Rights" hvis relevant
- Dersom avtalen inngås før studieprogrammet formelt er godkjent av UiB, må avtalen inneholde en klausul som fastslår at avtalen gjelder under forutsetning av

¹³ <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

at den nye fellesgraden endelig godkjennes av Utdanningsutvalget og Universitetsstyret.

- Startdato og varighet for avtalen, prosedyrer for endring av avtalen, prosedyre for forlengelse av avtalen, prosedyre for oppsigelse av avtalen før dens opprinnelige utløp.
- I hvilken nasjonal lovgivning studiets og samarbeidsgruppen/konsortiets skal være hjemlet.

Saksgang ifm inngåelse av ny driftsavtale på bachelor- og masternivå:

1. Avtalen utformes i fagmiljøet i samarbeid med partneruniversitetet/ene. Studieadministrativ avdeling har utarbeidet en mal som fagmiljøet kan bruke. Studieadministrativ avdeling kan bistå fagmiljøene i prosessen med å utforme avtalen. Det er viktig at Studieadministrativ avdeling er involvert underveis i prosessen slik at evt. problem kan løses på et tidlig stadium og den ferdig utformede avtalen kan signeres av UiB.
2. Når avtalen er klar til å signeres, sendes en henvendelse til Studieadministrativ avdeling, normalt i form av en formell, skriftlig henvendelse fra fagmiljøets ledelse (instituttleder/senterleder).
3. Studieadministrativ avdeling påser at avtalen er i tråd med universitetets rutiner og reglement og oversender avtaleteksten, samt en kort orientering om fellegradssamarbeidet, til universitetsledelsen.
4. Universitetsledelsen avgjør hvorvidt det foreslåtte samarbeidet er i tråd med universitetets policy for inngåelse av avtaler og signerer eventuelt avtalen.
5. Signert avtale tilbakesendes Studieadministrativ avdeling for oversendelse til fagmiljøene.
6. Fagmiljøet sørger for at den originale avtalen når den er gyldig (signert av alle parter) arkiveres og at det sendes en kopi til Studieadministrativ avdeling, fakultetet og instituttet.
7. Ved fornyelse av avtalen følges i prinsippet samme rutiner som skissert ovenfor. Fagmiljøet bør kontakte Studieadministrativ avdeling 6-12 måneder før avtalens utløp.

3.4 OPPRETNING AV NY FELLESGRAD

I henhold til UiBs kvalitetssikringssystem, skal alle nye studieprogram, også fellesgrader og felles studieprogram, godkjennes av universitetsstyret (jf. *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*). Dette gjelder uavhengig av hvilke type fellesgrad/felles studieprogram det handler om og om UiBs bidrag til fellesgraden bygger på allerede eksisterende emner eller studieprogram. **Alle felles studieprogram, uavhengig av hvilke type grad som blir utstedt ved oppnådde kvalifikasjoner, skal opprettes som egne studieprogram i henhold til *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*. Studieretninger kan ikke opprettes/ tildeles status som fellesgrad/ felles studieprogram.**¹⁴

UiBs rutiner for godkjenning av nye studieprogram er godt beskrevet i *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*, som er tilgjengelig på <http://www.uib.no/studiekvalitet/kvalitetssystemet/kvalitetshandboka> (også på engelsk). Søknad om godkjenning/oppretting av fellesgrader/felles studieprogram har ikke fastsatte søknadsfrister i motsetning til de ordinære studieprogrammene, men

¹⁴ Vedtatt av Utdanningsutvalget 13. januar 2010 (sak 04/10), <http://www.uib.no/ua/arbeidsfelt/utdanningsutvalget/protokoller-2010/moteprotokoll-13.-januar-2010>

planlagte fellesgrader/felles studieprogram skal meldes inn gjennom fakultetenes utdanningsmeldinger.

3.4.1 SAKSGANGEN VED UiB

Fagmiljøet

Fagmiljøet må sikre at det planlagte fellesgradssamarbeidet har god forankring og støtte ved sitt institutt. Instituttet er ansvarlig for å påse at samarbeidet kan gjennomføres innen de ordinære budsjetttrammene. *Hovedprinsippet er at kostnaden forbundet med å opprette nye studieprogram skal skje innenfor dagens økonomiske rammer.* Dvs at en allerede på dette nivået må vurdere hvilke ressurser man har og hvilke man trenger for å realisere det nye programmet. Det gjelder også ressurser som undervisningsrom og lese- og arbeidsplasser. Forslag til nytt studieprogram med studieplan utarbeides av fagmiljøet i samarbeid med internasjonale/nasjonale partnere. Vanlig praksis er at instituttstyret behandler saken før søknad om oppretting av ny fellesgrad oversendes fakultetet for videre behandling.

Søknad om oppretting av en fellesgrad/et felles studieprogram skal inneholde:

- En vurdering av studieprogrammets relevans, herunder også samfunnsrelevans. En skal vise hvordan det planlagte studieprogrammet er knytt til pågående forskning eller kunstnerisk utvikling
- En grunngiving for hvorfor en ønsker å opprette studieprogrammet
- Økonomiske/ressursmessige vurderinger
- En vurdering av hvordan opprettingen kan/vil påvirke dimensjoneringen av instituttets samlede studieportefølje
- En omtale av mål for studiet og hvilket læringsutbytte studentene skal ha ved fullført studium
- Studieplan ihht UiBs mal (den kan gjerne være på engelsk)

Instituttet

Forslag til nytt studieprogram med studieplan oversendes instituttet dersom dette er gjeldende praksis ved fakultetet. Instituttet foreslår oppretting av studieprogram og oversender forslag til fakultetet.

Fakultetet

Fakultetet behandler søknaden om oppretting ihht sine retningslinjer. Dersom fakultetet foreslår oppretting av studieprogrammet, sendes søknad til Utdanningsutvalget *senest 3 uker før aktuelt UU-møte*. Fakultetet må vurdere det faglige opplegget, men også gi en ressursvurdering sammen med søknaden om oppretting av studieprogrammet. Videre anbefales det at hvert fakultet har en administrativ ansvarlig som bistår fagmiljøet i søknadsprosessen for å sikre at utvikling av programmet er i tråd med UiB sin veiledning om oppretting av fellesgradssamarbeid. Denne personen er bindeleddet mellom Studieadministrativ avdeling og fagmiljø.

Søknaden til Studieadministrativ avdeling skal sendes i Ephorte og skal inneholde:

- En vurdering av studieprogrammets relevans, herunder også samfunnsrelevans. En skal vise hvordan det planlagte studieprogrammet er knytt til pågående forskning eller kunstnerisk utvikling
- En grunngivelse for hvorfor en ønsker å opprette studieprogrammet
- Økonomiske/ressursmessige vurderinger
- En vurdering av hvordan opprettingen kan/vil påvirke dimensjoneringen av fakultetets samlede studieportefølje

- Ferdig utfylt studieplan ihht UiBs mal (den kan gjerne være på engelsk)
- Saksforelegget til Fakultetsstyret og Fakultetsstyrets vedtak

Studieadministrativ avdeling

Studieadministrativ avdeling utarbeider saksforelegget til Utdanningsutvalget sammen med en kort redegjørelse for programmet og dets relevans i forhold til UiB sin strategi og handlingsplan om internasjonalisering, og ellers om det er i tråd med UiBs administrative retningslinjer. En vurdering av de budsjettmessige forpliktelsene vil også bli vektlagt.

Utdanningsutvalget (UU)

UU gir eventuell faglig tilrådning til styret om oppretting av studieprogrammet. Ved opprettingen av nye fellesgrader/felles studieprogram kan konsortiet fungere som programstyre.

Dersom Utdanningsutvalget vedtar å gå i mot fakultets vedtak vil et brev med redegjørelse bli sendt i retur til fakultetet med UUs kommentarer og eventuelle forslag til endringer.

Universitetsstyret (UST)

UST gjør endelig vedtak om oppretting av en fellesgrad/felles studieprogram.

3.4.2 FORHÅNDSGODKJENNING OG SPESIELLE RUTINER I FORBINDELSE MED ERASMUS MUNDUS II SØKNADER

Ifm søknadsprosessen til Erasmus Mundus II (søknadsfrist ca. 30. april hvert år) kreves det et "Letter of Intent" fra alle partnerinstitusjonene i et konsortium. Dette skal underskrives av institusjonens "legal representative"/rektor og er en bekreftelse på institusjonens deltakelse og forpliktelse til samarbeidet. Dette "Letter of Intent" er også å anse som en forhåndsgodkjenning av studieprogrammet og samarbeidet, men fordrer at studieprogrammet blir godkjent/opprettet på ordinær måte dersom man skulle få tildelt Erasmus Mundus status eller dersom man velger å opprette studieprogrammet uavhengig av Erasmus Mundus støtte.

I denne sammenheng er det viktig å understreke behovet for Studieadministrativ avdeling og fakultetene å være informert om planlagte søknader så tidlig som mulig. Dette for å kunne bistå fagmiljøene i søknadsprosessen, samt for fakultetene å få en oversikt over potensielle fellesgrader.

Saksgang ifm Erasmus Mundus søknaden:

- **Letter of Intent:** Fakultetet sender en henvendelse til Studieadministrativ avdeling *innen 15. april*. Henvendelsen skal inneholde følgende:
 - Vedtak fra fakultetet om at Erasmus Mundus søknaden støttes
 - Utkast til studieplan (etter gjeldende mal)
 - Utkast til Erasmus Mundus søknad
 - Utkast til Letter of Intent (konsortiet har enten sin egen versjon eller Studieadministrativ avdeling kan bidra med forslag/mal)
 Studieadministrativ avdeling ber om rektors underskrift og videresender "Letter of Intent" slik fagmiljøet ønsker det.
- **Endelig Erasmus Mundus søknad:** Kopi av endelig søknad sendes fakultetet og Studieadministrativ avdeling innen en måned etter søknadsfristen. Studieadministrativ avdeling vil legge den inn i Ephorte.

- **Oppretting:** Dersom man skulle få tilsagn på EM-søknaden, må man straks begynne arbeidet med å ferdigstille samarbeidsavtalen og søke om oppretting (se retningslinjene ovenfor).

3.5 ØKONOMISK STØTTE TIL UTVIKLINGSFASEN

Fellesgradsprogrammer er langt mer ressurskrevende enn ordinære studieprogram. Kostnader ifm fellesgradsprogram er vesentlige både i forbindelse med planleggingen og driften av programmet. Kostnadene avhenger av om man er koordinator eller ikke, antall samarbeidspartnere, og tilgang til eksterne midler. Økonomiske/administrative konsekvenser og belastning bør (i den grad det er mulig) avklares så tidlig som mulig. Kostnadsoverslag bør omfatte både utviklings- og driftskostnader. Samarbeidsmiljø som ønsker å utvikle en fellesgrad kan søke om økonomisk støtte til arbeidet med å utvikle et felles studieprogram gjennom disse programmene:

- LLP/Erasmus – Multilateral projects (Curriculum Development): er en underkategori av Erasmus-programmet. Søknaden må være fra minst 3 partnere, og man kan få støtte i opp til 3 år (siste som driftsår). For mer informasjon, se: http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/fiches/erasmus9_en.html
- NORDPLUS Higher Education: gir støtte til forskjellige typer prosjekt og ga i 2011 prioritet til bl.a. "Development of Joint Study Programmes". **Søknadsfrist for Nordplus rammeprogram var 1.mars 2011.** Søknaden må være fra minst 3 partnere fra nordiske/baltiske land, og man kan få støtte i opp til 3 år. NB! All finansiering gjennom Nordplus skal ha 50% egenfinansiering. For mer informasjon, se: <http://www.nordplonline.org/eng>
<http://www.siu.no/nor/Hoeyere-utdanning-og-forskning/Samarbeid-med-land-i-Europa/Nordplus-Hoeyere-utdanning> Det er også mulig å kontakte SIU direkte.
- Nordisk Master: Nordisk Råd har siden 2007 gitt støtte til utvikling av fellesnordiske mastergrader, oppad begrenset til DKK 1 mill. Programmet finansieres av Nordisk ministerråd og administreres av SIU. For mer informasjon om programmet, se: <http://www.norden.org/no/nordisk-ministerraad/ministerraad/nordisk-ministerraad-for-utdanning-og-forskning-mr-u/raadgivningsgrupper/raadgivningsgruppen-for-nordisk-samarbeid-innen-hoegre-utdanning-hoegut/nordic-master-program>
<http://www.siu.no/nor/Hoeyere-utdanning-og-forskning/Samarbeid-med-land-i-Europa/Nordic-Master-Programme>
Det er også mulig å kontakte SIU direkte.
- Økonomisk støtte til et Erasmus Mundus-program forutsetter at programmet allerede er fullt utviklet og kan settes i gang innen kort tid. Masterprogrammet må være "fully developed at the time of the application and be ready to run for at least five consecutive editions as of the academic year following the application year"¹⁵

¹⁵ Education, Audiovisual and Culture Executive Agency: "ERASMUS MUNDUS 2009 – 2013. Programme Guide", side 23 http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/programme/programme_guide_en.php

3.6 SJEKKLISTE FOR UTVIKLINGSFASEN

- ☐ Inngå intensjonsavtale (hvis relevant)
- ☐ Påse at samarbeidsinstitusjonene er akkreditert
- ☐ Møtes for å diskutere diverse utfordringer
- ☐ Eventuelt søke om økonomisk støtte til utviklingsfasen
- ☐ Utvikle en studieplan og diskutere elementer som
 - Størrelsen på graden, det selvstendige arbeidet og emnene
 - Mobilitet
- ☐ Opptakskriterier og prosedyrer
- ☐ Registrering ifm opptak og studierett
- ☐ Studentoppfølging
- ☐ Klageprosedyrer og karaktersystem
- ☐ Vitnemål
- ☐ Informasjon, markedsføring og rekruttering
- ☐ Studentmottak, bolig, velferd
- ☐ Opprettelse/godkjenning av fellesgradsprogrammet innenfor alle institusjonenes lokale systemer
- ☐ Utarbeide og inngå en samarbeidsavtale

4. DRIFTS- OG EVALUERINGSFASEN

Den praktiske avviklingen av programmet skal være drøftet og avklart i utviklingsfasen, så langt det er mulig. Det som ikke allerede er avklart, må avklares i begynnelsen av driftsfasen. Ved studiestart og underveis skal studieadministrative forhold tilrettelegges. Dette gjelder spesielt de elektroniske studieadministrative systemene og annen logistikk. Samarbeidspartnerne bør etablere et system for kontinuerlig evaluering og forbedring av studieadministrative systemer og faglig innhold i studieprogrammet. Det bør organiseres jevnlig møter, telefon- konferanser og lignende i driftsfasen, både for de faglige og administrativt ansvarlige. Jevnlige møter skaper trygghet, samhörighet, engasjement og godt kollegium på tvers av institusjonelle og landegrensar.

EU har også laget en håndbok for drift basert på "good practices" i 6 utvalgte Erasmus Mundus program, deriblant troped som UiB deltar i: "The Handbook – Developing Excellent Erasmus Mundus Courses" (http://ec.europa.eu/education/erasmus-mundus/doc/handbook_en.pdf)

4.1 OPPTAK OG REGISTRERING AV STUDIERETT

- *UiB anbefaler at opptaket bør gjennomføres i fellesskap og med felles opptakskriterier, dette er i tråd med tanken om et felles ansvar for studieprogrammet. UiB anbefaler vidare at samarbeidsinstitusjonene blir enig om prosedyre ved ev. klage på avslag på opptak.*
- Ofte er det naturleg at koordinerende institusjon har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av opptaket, mens avgjørelsen om hvem som skal få opptak tas i fellesskap av de vitenskapelige ansatte.
- Dersom koordinator er ansvarlig for opptaket, sender koordinator ut felles opptaksbrev på vegne av de samarbeidende institusjonene når søknadene har blitt behandlet. Koordinator sender også ut ev. avslagsbrev eller informasjon om venteliste.
- Dersom UiB er koordinator for internasjonale fellesgradssamarbeid, bør administrativ ansvarlig for graden ta kontakt med Studieadministrativ avdeling (Seksjon for studieadministrasjon) for å avklare hvordan opptaket kan gjennomføres på en mest hensiktsmessig måte.
- Dersom UiB er partner i internasjonale fellesgradssamarbeid, er de faglig og administrativ ansvarlig for fellesgraden sammen med sitt institutt ansvarlig for opptaket. Fagmiljøet må gjerne ta kontakt med Studieadministrativ avdeling (Seksjon for studieadministrasjon) dersom man har spørsmål om rutiner omkring opptaket.
- Når det gjelder registrering av studierett ifm opptak av studenter på et fellesgradsprogrammet, mener UHR at når det utstedes et felles vitnemål så skal alle studentene uavhengig om de fysisk har vært på alle studiestedene registreres med studierett ved alle studiestedene. Dersom det utstedes ett vitnemål fra hver institusjon, mener UHR at det er tilstrekkelig at de studentene som faktisk oppholder seg på et studiested skal ha studierett på det stedet.¹⁶
- I begge tilfeller bør studentene ha studierett for hele studieløpet selv om studenten eventuelt bare oppholder seg en viss tid ved studiestedet. Man må altså sikre seg at studentene ikke mister sin studierett selv når studenten oppholder seg på et annet studiested. Tanken er at i en fellesgrad er alle institusjonene ansvarlig for studentene, og alle studentene er gradsstudenter ved de enkelte studiestedene.

¹⁶ UHR Arbeidsgruppe: "Rapport: Felles gradssamarbeid og cotutelle, 30. juni 2007", s. 21, http://www.uhr.no/documents/Rapport_om_fellesgrader_og_cotutelle.pdf

4.2 MOTTA OG BOLIG (GJELDER INTERNASJONALE FELLESGRADER)

- Det kan også være nødvendig/ønskelig å gi de studentene som skal ha et studieopphold ved UiB et informasjonsbrev fra UiB sammen med annen relevant informasjon, som for eksempel brosjyrene "Your Guide" og "Semester Start".
- Når det gjelder internasjonale fellesgrader, er det viktig å ha nær kontakt med UDI slik at søknadsprosessen for studenter utenfor Europa foregår mest mulig smertefritt. For eksempel kan UDI gjøre unntak for regelen om at studenten skal søke fra hjemlandet, dersom studenten er på et fellesgradsprogram og allerede er kommet til Europa for å studere. Ta kontakt med Studieadministrativ avdeling (Seksjon for studieadministrasjon) for nærmere informasjon.
- Dersom studentene ankommer på tidspunkt som gjør det mulig å delta på ordinært introduksjonsprogram for internasjonale studenter, oppfordres de til å delta på dette. Studentene mottar en personlig velkomstpakke i forbindelse med Introduksjonsprogrammet.
- Dersom studentene ankommer på et annet tidspunkt, er fagmiljøet selv ansvarlig for å gi den nødvendige introduksjonen og informasjonen til nyankomne studenter.
- Fagmiljø bør i tillegg ha et opplegg for mottak av fellesgradsstudenter slik at de kan integreres med andre studenter og/eller sammensveises som gruppe.
- Dersom studieprogrammet forplikter seg til å gi internasjonale studenter et tilbud om bolig, er administrativt ansvarlig ved instituttet ansvarlig for å gi studentene den informasjonen de trenger. Studentene må selv søke om bolig gjennom SiB og forholde seg til de frister som settes av SiB. Studentene er garantert bolig dersom de søker innenfor faste frister, bruker en UiB reservasjonskode (koden blir oppgitt av Studieadministrativ avdeling) og betaler leie fra 1. august (høstsemesteret) eller 1. januar (vårsemesteret). Studentene mottar automatisk en leiekontrakt for ett år, men kan si opp avtalen med to måneders varsel.

4.3 VITNEMÅL OG DIPLOMA SUPPLEMENT

Dersom rutiner, utforming og innhold i vitnemål ikke har blitt avklart tidligere, bør samarbeidspartnerne prøve å avklare de fleste forhold knyttet til vitnemålsutstedelsen i etableringsfasen. Uavhengig av hvilke type vitnemål som utstedes av samarbeidspartnerne, skal det fremgå av vitnemålet og Diploma Supplement at graden er en fellesgrad.¹⁷ Dersom samarbeidsinstitusjonene velger å utstede ett vitnemål fra hver institusjon (double/multiple diplomas), bør vitnemålene inneholde en formulering om at vitnemålene er utstedt for samme fellesgrad og kun er gyldig hvis de presenteres sammen.

Vitnemålets innhold må partene komme fram til i samarbeid, men av minimums-informasjon bør vitnemålets første side inneholde studentens navn (slik det står skrevet i passet), studentens fødselsdato, navn på institusjon(ene) som utsteder vitnemål og graden studenten har oppnådd. Vitnemålets og Diploma Supplements innhold og format bør være avklart minst ett semester før det første kullet av studenter er antatt å være ferdig med graden.

¹⁷ Jfr. *Merknader til de enkelte paragrafer, Kapittel 4. Fellesgrader, Merknader til § 4-1 i Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler av 8.9.2005*, hvor det står at "Det skal fremgå av vitnemålet og vitnemålstillegget (Diploma Supplement) dersom utdanning (grader, yrkesutdanninger) er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. lov om universiteter og høyskoler § 3-11 fjerde ledd."

UHRs arbeidsgruppe for felles gradssamarbeid og cotutelle foreslår følgende opplegg i de tilfellene der det skal utstedes ett fellesvitnemål som dokumentasjon av en oppnådd fellesgrad.

- Det lages ett vitnemålsomslag med logoer fra samtlige institusjoner i konsortiet. Logoene kan være ferdigtrykket, eller de kan være utskrevet fra de studieadministrative datasystemene
- Relevante instanser hos konsortiekoordinator undertegner vitnemålet
- Beskrivelse av samarbeidet, studiebeskrivelse samt forventede kvalifikasjoner og læringsutbytte føres på innsiden av vitnemålsomslaget
- I stedet for ett felles grunnlagsdokument, utsteder hver av partnerinstitusjonene egne innstikk som inngår i grunnlaget for vitnemålet. Dette er karakterutskrifter med de karakterene som er avlagt ved institusjonen, samt institusjonens segl/stempel og underskrifter
- Det utstedes likeledes ett Diploma Supplement fra hver institusjon. En beskrivelse av de enkelte lands utdanningssystemer må ligge i DS, pkt. 8
- Innstikkene bør sendes konsortiekoordinator rekommandert og i forseglet konvolutt
- Per i dag kreves det en tilrettelegging i de studieadministrative datasystemene, slik at de muliggjør produksjon av vitnemål i tråd med dette forslaget¹⁸

4.4 INFORMASJON OG MARKEDSFØRING

- Ved rekruttering til fellesgradsprogram bør merverdiene i denne type samarbeidsprosjekter gjøres tydelige for potensielle søkere. Informasjon om læringsutbytte og *employability* som forventes å styrke de ferdige kandidatenes kandidatur på arbeidsmarkedet bør fremheves. Et eventuelt samarbeid med næringsliv og offentlige instanser kan også med fordel synliggjøres i forbindelse med rekruttering.
- Det vil være en fordel om samarbeidspartnerne blir enig om hvem som har ansvar for å svare på spørsmål fra potensielle søkere.
- Egnert informasjon på norsk og engelsk til potensielle studenter må legges ut og oppdateres på UiBs eksterne web og rekrutteringsportaler. Kontakt Studieadministrativ avdeling (Seksjon for internasjonalisering av studier) for mer informasjon.

4.5 KVALITETSSIKRING

Følgende punkt er viktige å diskutere i arbeidet med å kvalitetssikre studieprogrammet. Nøkkelordene ifm med kvalitetssikring er forutsigbarhet og transparens. I tillegg bør alle involverte være kjent med ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) standardene for kvalitetssikring av høyere utdanning (<http://www.enqa.eu/>). Samarbeidspartnerne kan med fordel utarbeide en plan for kvalitetssikringssystemet før studiets oppstart.

- Partnerne bør selv utarbeide (forslag til) emnebeskrivelsene for de emnene de har ansvar for. UiB må kvalitetssikre den biten som leveres inn i fellesgraden på samme måte som for ordinære emner etter gjeldende krav til kvalitetssikring.

¹⁸ UHR Arbeidsgruppe: "Rapport: Felles gradssamarbeid og cotutelle, 30. juni 2007", s. 22, http://www.uhr.no/documents/Rapport_om_fellesgrader_og_cotutelle.pdf

- Emner bør godkjennes/anerkjennes av alle samarbeidspartnerne etter et system som er bestemt av partnerne.
- Rutiner for kvalitetssikring av alle felles prosesser (som for eksempel opptak, vitnemålutforming) bør bestemmes i fellesskap.
- Den enkelte institusjons rutiner for kvalitetssikring av lokale prosesser bør være kjent av de andre institusjonene.
- Studieprogrammet må være helhetlig. Et system og rutiner for regelmessig evaluering av programmet som helhet og dets elementer må utarbeides i fellesskap.
- Evaluering av studiet bør skje både midtveis og ved fullført studium. Det er viktig å få både studentenes og lærernes synspunkter på opplegget på et tidlig stadium, slik at en tidlig kan gå inn og justere hvis det er behov for det. Det bør foretas en evaluering av både det faglige opplegget og den administrative gjennomføringen.
- Hvem "avskilter" fellesgraden, dersom evalueringer avdekker alvorlige problemer ved programmet eller samarbeidet?
- Samarbeidende institusjoner bør etablere et styringsorgan som skal ivareta utviklingen og kvalitetssikre studieprogrammet. Institusjonene kan selv velge den organisasjonsmodellen som passer best. Dette kan bety at studieprogrammets øverste organ kan være et programstyre, en styringsgruppe eller annen ordning. Organet bør ha minst en representant fra hver samarbeidende institusjon. Styringsorganets form og mandat bør tydelig beskrives i avtalen som samarbeidspartnerne inngår.
- Dersom styringsorganet skal ha beslutningsmyndighet (bestemme endringer i studieplanen, gjøre det endelige opptaket, etc.), skal organet i følge *Lov om universiteter og høyskoler* (2005) ha minst 20 % studentrepresentasjon:
 - § 4-4. *Studentenes representasjon i institusjonens organer*
 - (1) Studentene skal ha minst 20 prosent av medlemmene i alle kollegiale organ som tildeles beslutningsmyndighet. Der dette ikke utgjør mer enn ett medlem, skal studentene ha rett til å møte med ytterligere en student med tale- og forslagsrett.
 - (2) Bestemmelsen i første ledd kan fravikes dersom det delegerende organ enstemmig bestemmer noe annet.

RUTINER:

Ved UiB skal det for hvert fellesgradsprogram som opprettes, identifiseres en faglig og en administrativ ansvarlig for programmet på det instituttet programmet naturlig hører hjemme. Studieadministrativ avdeling skal informeres om dette.

4.6 EVALUERING OG RAPPORTERING

- Intern rapportering (Utdanningsmeldingen): Fakultetet og instituttet bør omtale ev. fellesgrader eller felles studieprogram i sine utdanningsmeldinger. Faglig ansvarlig bør skrive en programrapport for fellesgraden som legges til grunn for fakultetets og instituttets omtale.
- De samarbeidende institusjonene bør også ha et opplegg for evaluering og rapportering. For eksempel, kan et slik system generere årsrapporter fra hver deltakende institusjon samt en felles årsrapport som koordinator er ansvarlig for å utarbeide.
- De samarbeidende institusjonene bør ha en plan for kvalitetssikring som er bestemt før programmets oppstart.

4.7 REVISJON AV SAMARBEIDSAVTALE

I god tid før en driftsavtale utløper (6-12 måneder) bør den evalueres i forhold til videreføring eller avvikling. En avvikling av driftsavtalen vil i praksis si en nedlegging av studieprogrammet, og i så tilfelle skal man følge de rutiner som UiB har for nedlegging av studieprogram (se *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*, <http://www.uib.no/studiekvalitet/kvalitetssystemet/kvalitetshandboka>). Ved fornyelse av avtalen følges i prinsippet samme rutiner som for inngåelse av driftsavtaler. Fagmiljøet bør kontakte Studieadministrativ avdeling 6-12 måneder før avtalens utløp.

4.8 STØTTE TIL DRIFTSFASEN

Fellesgradsprogrammer er mer ressurskrevende enn ordinære studieprogram. Kostnader ifm med fellesgradsprogram er vesentlige både i forbindelse med planleggingen og driften av programmet. Kostnadene avhenger av om man er koordinator eller ikke, antall samarbeidspartnere, og tilgang til eksterne midler. *Driftsutgifter ifm et fellesgradsprogram forventes å bli dekket av fakultetets/instituttets ordinære driftsbudsjett, ev. fra konsortiets driftmidler (ikke skolepenger) eller andre eksterne finansieringskilder.* Det er derfor viktig av de økonomiske konsekvensene og behov for administrative ressurser utredes på et så tidlig tidspunkt som mulig. *UiB kan ikke motta skolepenger fra studentene. UiB kan heller ikke indirekte motta slike støtte gjennom samarbeidsinstitusjonene.*¹⁹

Det er likevel mulig å søke om driftsstøtte fra følgende program:

- Erasmus Mundus II: gir driftsmidler til samarbeidsinstitusjonene, samt stipend til europeiske studenter og studenter fra tredjeland. Økonomisk støtte til et Erasmus Mundus-program forutsetter at programmet allerede er utviklet og kan settes i gang innen kort tid.²⁰ **Neste søknadsfrist er ca. 30. april 2011.** For mer informasjon: http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/index_en.html.
- Erasmus Intensiv Program: gir støtte til et kort studieprogram (minst 10 dager + evt for-/etterarbeid) som samler studenter og lærere fra høyere utdanningsinstitusjoner. Kan være aktuell som finansiering av delaktiviteter innenfor fellesgradssamarbeidet. Dersom søknaden koordineres fra Norge, skal søknaden sendes til og behandles av SIU. For mer informasjon: <http://siu.no/nor/Hoeyere-utdanning-og-forskning/Erasmus/Intensivprogram>.
- Nordplus: gir støtte til studentmobilitet, lærermobilitet, intensivkurs og nettverksstøtte. NB! All finansiering gjennom Nordplus skal ha 50 % egenfinansiering utenom mobilitet. For mer informasjon, se: http://www.nordplusonline.org/eng/higher_education eller <http://siu.no/nor/Hoeyere-utdanning-og-forskning/Samarbeid-med-land-i-Europa/Nordplus-Hoeyere-utdanning>
- SIU-program: SIU administrerer forskjellige program som kan være aktuelle for noen fagmiljø, som for eksempel NOMA, NUFU, og Russland-programmet. For mer informasjon: <http://siu.no/nor/Hoeyere-utdanning-og-forskning>

¹⁹ Kunnskapsdepartementet skriver i et brev til NTNU datert 30.07.2007 (som svar på en henvendelse fra NTNU) at "det ikke kan kreves egenbetaling fra den enkelte student verken direkte eller indirekte når vedkommende student deltar i studieprogram som fører frem til en grad eller yrkesutdanning."

²⁰ Education, Audiovisual and Culture Executive Agency: "ERASMUS MUNDUS 2009-2013. Programme Guide", side 23 (http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/programme/programme_guide_en.php)

4.9 SJEKKLISTE FOR DRIFTS- OG EVALUERINGSFASEN

- ☐ Opptak og registrering av studierett
- ☐ Mottak og bolig
- ☐ Vitnemål og Diploma Supplement
- ☐ Informasjon og markedsføring
- ☐ Kvalitetssikring
- ☐ Evaluering og rapportering
- ☐ Revisjon av samarbeidsavtalen
- ☐ Eventuelt søke om økonomisk støtte til driftsfasen

5. EVENTUELL NEDLEGGING AV STUDIEPROGRAMMET

Det kan være flere grunner til at en fellegrad avsluttes eller at UiB trekker seg fra et slikt samarbeid. Et godt kvalitetssikringssystem vil langt på vei kunne avdekke forhold som man kan rette opp underveis og på den måten unngå å legge ned programmet. Men det kan også teoretisk sett avdekke så alvorlige problem at man må vurdere en nedlegging. I et slikt tilfelle bør samarbeidspartnerne diskutere dette i fellesskap og komme fram til en løsning som alle kan leve med.

Det kan også være andre grunner til at en i fremtiden må vurdere nedlegging eller at UiB trekker seg. Dette kan være forhold som for eksempel sviktende rekruttering, sviktende økonomi eller uforutsette nasjonale forhold. En nedlegging av et fellesgradsprogram skal følge de rutiner som UiB har for nedlegging av studieprogram (se *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*, <http://www.uib.no/studiekvalitet/kvalitetssystemet/kvalitetshandboka>).

Uavhengig av årsakene bør man etterstrebe seg på at en ev. nedlegging eller avslutning av UiBs deltakelse foregår på en mest mulig forutsigbar og ryddig måte. Hensynet til studentene som allerede er opptatt til programmet må komme først. Dette er i henhold til *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10*²¹, hvor det bl.a. står:

§ 4-2. Krav til fellesgrader - institusjonenes ansvar

(4) Dersom samarbeid om fellesgrad opphører, skal institusjonen inngå avtale med en annen institusjon som kan ta det faglige ansvaret for at studentene skal kunne gjennomføre studiet og avlegge eksamen, eller iverksette andre tiltak som gjør det mulig for studentene å fullføre studiet. Slike tiltak skal godkjennes av NOKUT i tilfeller der NOKUT har akkreditert de aktuelle studiene ved institusjonen, jf. § 4-1 annet ledd.

RUTINER:

- I avtalen som inngås mellom samarbeidspartnerne skal det fremgå hvilke forpliktelser en institusjon har dersom den ønsker å trekke seg fra samarbeidet, deriblant hvor lang tid i forveien man skriftlig skal meddele de andre partnerne om ønsket om å trekke seg.
- I avtalen som inngås mellom samarbeidspartnerne skal det fremgå hvilke forpliktelser institusjonene har ovenfor allerede opptatte studenter dersom man velger å avslutte programmet.

Forslag til avtaletekst:

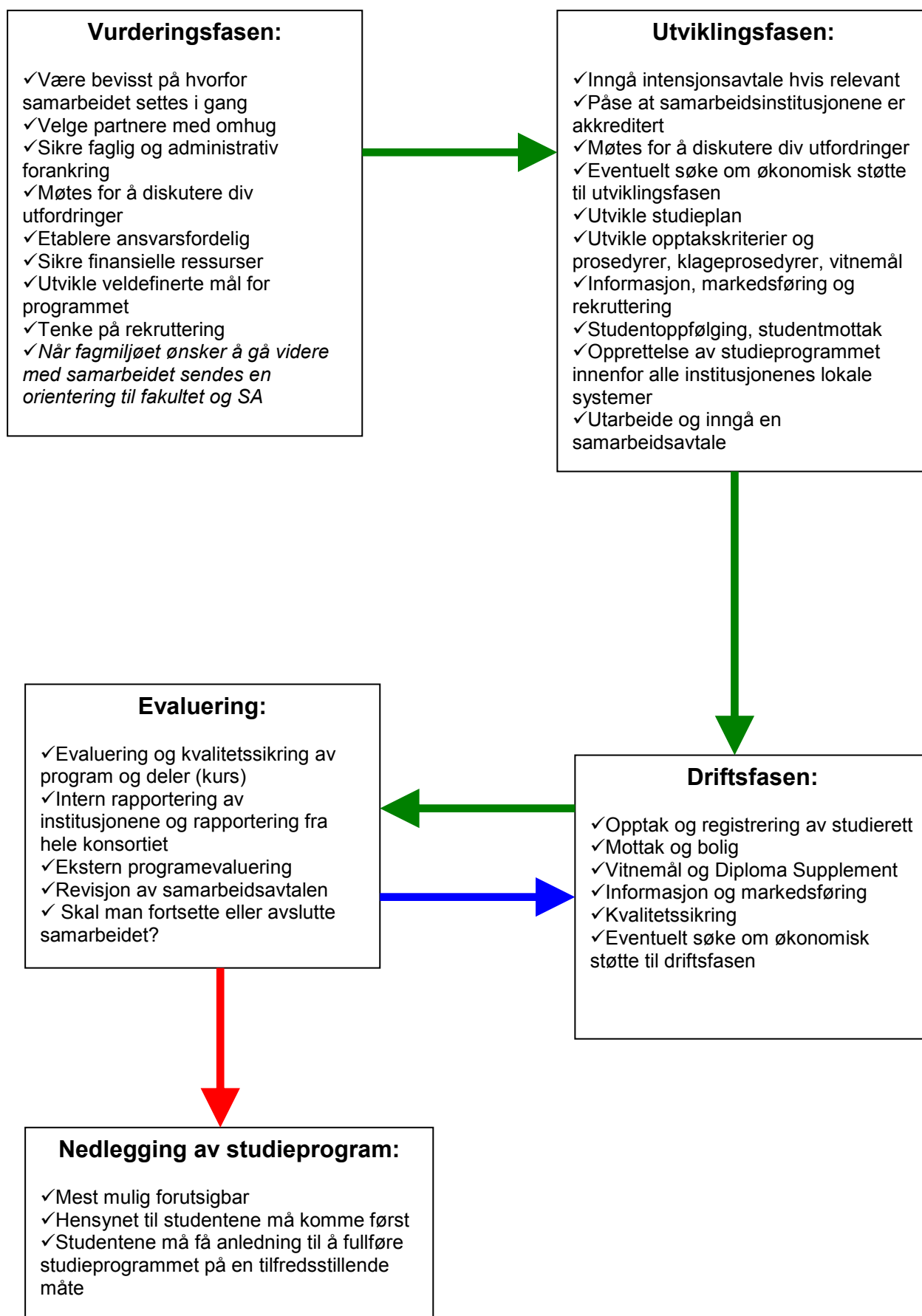
Any cooperating university may withdraw from this agreement, giving six months' written notice to the other institutions. However, students who have commenced their studies at any of the cooperating university at the date of termination are entitled to complete their courses of study and the programme at all institutions.

If all the cooperating institution should agree to terminate the joint study programme, all the cooperating institutions have to make arrangements for all students who have commenced their studies to complete their courses of study and the programme in a satisfactory way.²²

²¹ <http://www.lovdato.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

²² Tekst hentet fra UiBs avtalemal for fellesgrader

Figur 2. Fasene i utvikling og drift av felles studieprogram og fellesgrader

6. UIBS RUTINER I FORBINDELSE MED FELLESGRADSSAMARBEID

- Institutt sender en første orientering til fakultetet m/kopi til Studieadministrativ avdeling så snart samarbeidet vurderes å være relevant og man ønsker å gå videre med prosjektet.
- Fakultetet gir tilbakemelding om de vil støtte utviklingen av samarbeidet m/kopi til Studieadministrativ avdeling. Fakultetet bør ha retningslinjer og rutiner for hvordan slike henvendelser skal håndteres. Positiv tilbakemelding er et klarsignal til å arbeide videre med samarbeidet.
- Ved UiB skal det for hvert fellesgradsprogram som opprettes, identifiseres en faglig og en administrativ ansvarlig for programmet på det instituttet programmet naturlig hører hjemme. Studieadministrativ avdeling skal informeres om dette.
- I avtalen som inngås mellom samarbeidspartnerne skal det fremgå hvilke forpliktelser en institusjon har dersom den ønsker å trekke seg fra samarbeidet, deriblant hvor lang tid i forveien man skriftlig skal meddele de andre partnerne om ønsket om å trekke seg.
- I avtalen som inngås mellom samarbeidspartnerne skal det fremgå hvilke forpliktelser institusjonene har ovenfor allerede opptatte studenter dersom man velger å avslutte programmet.

Vedlegg 1. Utdrag fra Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning av 01.02.10²³

Kapittel 4. Fellesgrader

§ 4-1. Institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner

(1) Universiteter og høyskoler kan gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre norske eller utenlandske institusjoner (fellesgrader).

(2) For studier som skal inngå i grunnlaget for fellesgrad og som den enkelte institusjon ikke selv har myndighet til å etablere, gjelder akkrediteringsbestemmelsene etter denne forskrift § 3-1 så langt de passer. NOKUT kan i slike tilfeller akkreditere også deler av et studium. Fellesgradssamarbeid mellom norske institusjoner forutsetter at institusjonene samlet sett oppfyller de standarder og kriterier for akkreditering av studier som fastsettes av NOKUT.

§ 4-2. Krav til fellesgrader – institusjonenes ansvar

(1) Universiteter og høyskoler som gir fellesgrader skal inngå avtale med samarbeidende institusjoner, som regulerer ansvarsforholdet mellom partene, herunder gradstildeling og vitnemålsutforming.

(2) Institusjonen skal påse at samarbeidsinstitusjonene er akkreditert eller offentlig godkjent for å kunne gi høyere utdanning i henhold til gjeldende systemer i det aktuelle land, og at de aktuelle studiene er akkreditert som høyere utdanning på fellesgradens nivå.

(3) Studenter som tas opp på studier som skal inngå i grunnlaget for fellesgrad mellom institusjonene, skal sikres studieopphold av et visst omfang ved de samarbeidende institusjoner.

(4) Dersom samarbeid om fellesgrad opphører, skal institusjonen inngå avtale med en annen institusjon som kan ta det faglige ansvaret for at studentene skal kunne gjennomføre studiet og avlegge eksamen, eller iverksette andre tiltak som gjør det mulig for studentene å fullføre studiet. Slike tiltak skal godkjennes av NOKUT i tilfeller der NOKUT har akkreditert de aktuelle studiene ved institusjonen, jf. § 4-1 annet ledd.

(5) Universiteter og høyskoler skal rapportere til NOKUT om hvilke fellesgrader institusjonen gir.

§ 4-3. Utfyllende bestemmelser

NOKUT kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om fellesgrader.

²³ <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/td-20100201-0096-004.html>

Merknader til de enkelte paragrafer²⁴

Kapittel 4. Fellesgrader

Merknad til § 4-1. Institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre

Bestemmelsen viderefører tidligere forskrift om akkreditering etter universitets- og høyskoleloven § 4-1.

Norge har gjennom sin tilslutning til Bolognaprosessen forpliktet seg til å fjerne juridiske hindringer for institusjoner i høyere utdanning som ønsker å tilby grader i samarbeid med andre institusjoner, såkalte fellesgrader ("joint degrees"). Dette er det tatt høyde for i universitets- og høyskoleloven § 3-2 første ledd: "Departementet kan gi forskrift [...] om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner."

Det skal fremgå av vitnemålet og vitnemålstillegget (Diploma Supplement) dersom utdanning (grader, yrkesutdanninger) er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-11 fjerde ledd.

Første ledd slår fast at universiteter og høyskoler kan gi fellesgrader i samarbeid med andre institusjoner i inn- eller utland.

Det fremgår av annet ledd at institusjonenes myndighet til selv å etablere studier (fag, emner) som skal inngå i grunnlaget for fellesgrader, vil være den samme som for studier som skal inngå i grad eller yrkesutdanning som institusjonen tilbyr alene, jf. denne forskrift § 3-1.

I de tilfeller der institusjonen må søke NOKUT om akkreditering av studier, gis det hjemmel for NOKUT til å akkreditere også deler av et studium (moduler, emner).

Denne bestemmelsen ble endret ved forskrift 15. mars 2011. Det fremgår av ordlyden at institusjoner som samarbeider om en nasjonal fellesgrad, samlet sett må tilfredsstille NOKUTs standarder og kriterier for akkreditering av studier. Dette innebærer at de samarbeidende institusjonene kan etablere et felles fagmiljø som tilfredsstiller akkrediteringskravene og som har ansvar for programmet som helhet.

²⁴ Rundskriv F-08-10 (oppdatert 15.03.2011): Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rundskriv/2011/rundskriv-f-08-10-oppdater-15032011.html?id=635917>

Merknad til § 4-2. Krav til fellesgrader – institusjonenes ansvar

Bestemmelsen viderefører tidligere forskrift om akkreditering etter universitets- og høyskoleloven § 4-2.

For at det ikke skal oppstå uklarhet om ansvarsforholdene i forbindelse med fellesgrader, er det tatt inn en bestemmelse i første ledd om at universiteter og høyskoler som deltar i slikt samarbeid, skal inngå avtale om dette med den/de samarbeidende institusjon(er).

Når universiteter og høyskoler deltar i samarbeid om fellesgrader, påtar de seg også et ansvar for å gi studentene et kvalitetssikret tilbud totalt sett. Samarbeidsinstitusjonene må ifølge annet ledd i bestemmelsen påse at akkreditering foreligger for alle deler i en felles grad, dvs. at alle emnene i studiet, herunder masteroppgaven, gis av institusjon som er akkreditert på aktuelt nivå eller institusjon som har offentlig godkjenning som høyere utdanningsinstitusjon i det aktuelle landet. Institusjonen må ha rett til å gi tilbudet, eventuelt må det foreligge egen akkreditering for den del som ikke gis av institusjon med akkreditering på aktuelt nivå. Når det er gitt akkreditering av enkeltemne, vil emnet også kunne brukes i andre program hvor innpassing er faglig relevant.

I Berlinkommunikatet "Realising the European Higher Education Area" av 19. september 2003 understrekes nødvendigheten av å sikre en vesentlig studieperiode i utlandet i fellesgradsprogram ("... they [Ministers] stress the necessity of ensuring a substantial period of study abroad in joint degree programmes ..."). Det anses ikke aktuelt å fastsette nærmere bestemmelser om omfanget av studieopphold ved samarbeidende institusjon/-er, da forståelsen av "vesentlig" ("substantial") vil kunne variere med type gradsstudium (fagområde, nivå) og land. Det presiseres nå i bestemmelsen at sikring av et visst studieopphold ved de samarbeidende institusjonene så vel gjelder der det er norske institusjoner som samarbeider og der samarbeidet er mellom norske og utenlandske institusjoner.

Bestemmelsen i fjerde ledd skal sikre at studenter som tas opp på et fellesgradsstudium ved norsk institusjon, får den utdanningen de er forespeilet eller et tilsvarende tilbud. Tilsvarende bestemmelser finnes også for institusjonens egne studier, jf. denne forskrift § 3-4 tredje ledd.

I tillegg til Lisboakonvensjonen av 9. juni 2004 (Recommendation on the recognition of joint degrees) heter det at de nasjonale akkrediteringsorganene bør ha oversikt over fellesgradsprogram som universitetene og høyskolene deltar i. Bestemmelsen i femte ledd pålegger NOKUT å føre oversikt over fellesgrader som norske institusjoner kan tildele. Dette gjelder både fellesgrader der det inngår studier som må akkrediteres av NOKUT, og fellesgrader der det inngår studier som institusjonene selv har myndighet til å etablere.

Vedlegg 2. Utdrag fra Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften) av 28. februar 2013²⁵

§ 7-4 Utfyllende bestemmelser for akkreditering av deler av studium som inngår i en fellesgrad

1. Det skal fremgå tydelig hvilke deler av studiet de ulike samarbeidende institusjonene har ansvaret for.
2. Det skal foreligge tilfredsstillende rutiner for utvikling og kvalitetssikring av studiet som helhet.
3. Delene studiet består av skal utgjøre en samlet helhet i samsvar med læringsutbyttet for studiet.
4. Deler som tilbys av institusjoner underlagt lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler, skal tilfredsstille standarder og kriterier for akkreditering av studier i § 7-1 til § 7-3.

²⁵ <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20130228-0237.html>